

Przykład realizacji zadania z puli jawnych na ustnym egzaminie maturalnym

Temat: Funkcjonowanie jednostki w państwie totalitarnym. Omów zagadnienie na podstawie powieści Rok 1984 George'a Orwella. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Przykładowa realizacja zadania (1)

Plan wypowiedzi

Wprowadzenie (kontekst historyczny):

Wyjaśnienie pojęcia państwo totalitarne:

- system społeczny, w którym bezwzględną władzę sprawuje grupa reprezentująca organizację lub partię
- społeczeństwo jest poddawane ciągłej kontroli, za każde odstępstwo od obowiązujących reguł grozi surowa kara
- istotą totalitaryzmu jest ograniczanie wolności człowieka i narzucanie odgórnie ustalanych zasad we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Obywatele wyrażający sprzeciw i negację lub obywatele nieprzydatni są eliminowani.

Rozwinięcie zagadnienia w kontekście historycznym:

a) Teza:

Doświadczenie totalitaryzmów w XX wieku sprawiło, że pogłębiona została wiedza na temat funkcjonowania jednostki w takim systemie politycznym. Komunizm, faszyzm, hitlerowski narodowy socjalizm ograniczały wolność jednostki w sposób drastyczny. Powieść Orwella, wydana w 1949 roku, jest literacką wizją totalitaryzmu, przynależy do nurtu fantastyki naukowej, jednak istota ograniczenia ludzkiej wolności została tutaj uchwycona w sugestywny i trafny sposób.

b) Argumenty:

- Powieść Orwella Rok 1984 jest wynikiem osobistych obserwacji, bowiem autor na własne oczy widział wojnę domową w Hiszpanii w 1936 roku.
- Jest to utwór z nurtu antyutopii, czyli literackich wizji przyszłości, w której panujące doktryny polityczne ograniczają wolność jednostki, a człowiek jako jednostka nic nie znaczy, jest podporządkowany władzy, zależny od niej i zazwyczaj dotkliwie karany za nieposłuszeństwo.
- Orwell kreuje w powieści futurystyczną (w chwili publikacji książki była to odległa przyszłość) wizję Oceanii. Państwo zorganizowane jest według prostych zasad dominacji władzy nad społeczeństwem.
- Twarde zasady funkcjonowania społecznego są gwarancją utrzymania porządku i kontroli.
- Społeczeństwo podzielone jest na trzy klasy społeczne: Wewnętrzna Partia, Zewnętrzna Partia i prole – najliczniejsza, choć najniżej postawiona w hierarchii grupa. Prole mają pewne pole wolności, ale mimo swej potencjalnej siły (ponad 80% społeczeństwa) nie czują potrzeby buntu.
- Funkcjonuje kult Wielkiego Brata jako przywódcy państwa.
- Jednostka w państwie totalitarnym nie ma żadnego znaczenia. Jest wciąż pod obserwacją teleekranów. Jest również inwigilowana przez inne osoby, nawet dzieci są uczone donoszenia na własnych rodziców.
- Państwo dba o dyscyplinę i przestrzeganie reguł. Zabronione są przyjaźń, miłość i lojalność wobec drugiego człowieka.
- Za złamanie reguł grozi surowa kara – więzienie i tortury, których celem jest

pozbawienie jednostki zdolności do samodzielnego myślenia, co zagwarantuje ślepią miłość do Partii. Takiej kary doświadczają Winston i Julia, bohaterowie powieści. Buntują się przeciwko Partii: przeżywają romans, zdobywają zakazane produkty żywnościowe na czarnym rynku, chcą należeć do tajnej organizacji walczącej z reżimem.

c) Wniosek:

Totalitaryzm jako doktryna polityczna niszczy wolność człowieka. Jednostka nie ma szans w zderzeniu z polityczną machiną.

Podsumowanie:

W powieści Orwella przedstawiony jest świat pozbawiony wartości wolności. Człowiek w takim świecie łatwo ulega wpływom i często podporządkowuje się zasadom, które ograniczają jego

Przykładowa realizacja zadania (2)

Plan wypowiedzi

Wprowadzenie do zagadnienia – kontekst historyczny:

Orwell obserwował na własne oczy wydarzenia, które rozgrywały się podczas wojny domowej w Hiszpanii w 1936 roku. Widział skutki autorytaryzmu i radykalizmu politycznego w wykonaniu generała Franco. W powieści Rok 1984 stworzył futurystyczną wizję totalitarnego społeczeństwa żyjącego w państwie Oceania, którego jednym z miast jest Londyn. Jednak rzeczywistość często przerastała literackie fabuły. Jedną z doktryn w XX wieku był komunizm, w założeniach bardzo atrakcyjny, szczególnie jeśli chodzi o hasło zniesienia ucisku i wyzysku oraz pragnienie budowy społeczeństwa bezklasowego, które funkcjonuje w oparciu o zasady równości społecznej i wspólnoty gospodarczej. Jednak idee komunizmu, tak przekonujące w kwestiach gospodarczych, nie zostawiały człowiekowi wolności.

Rozwinięcie zagadnienia w kontekście literackim (Przedwiośnie Stefana Żeromskiego):

a) Teza:

Literatura rozważa słuszność różnych ideologii i podejmuje dyskusję, która czytelnika prowokuje do zajęcia własnego stanowiska. Orwell i Żeromski w swoich utworach w odmienny sposób ukazują doświadczenie totalitaryzmu, choćby ze względu na przyjęte założenia gatunkowe obu powieści.

b) Argumenty:

- Orwell ukazuje świat jednoznacznie oceniany jako zdehumanizowany, gdzie rządzą twarde zasady, którym ludzie muszą się bezwzględnie podporządkować.
- Człowiek jako jednostka nic nie znaczy, jest zależny od władzy i zazwyczaj dotkliwie karany za nieposłuszeństwo. Takiej kary doświadczają Winston i Julia, bohaterowie powieści. Buntują się przeciwko Partii: przeżywają romans, co jest nielegalne, zdobywają zakazane produkty żywnościowe na czarnym rynku, chcą należeć do tajnej organizacji walczącej z reżimem. Za te zbrodnie zostają uwięzieni i torturowani. Celem tortur jest pozbawienie jednostki zdolności do samodzielnego myślenia.
- Powieść Przedwiośnie Stefana Żeromskiego reprezentuje nurt polityczny, istotny jest wątek społeczno-obyczajowy i historyczny. Główny bohater – Cezary Baryka – zmienia swój stosunek do poglądów i działania komunistów. W przeszłości był świadkiem krwawej rewolucji w Baku. W powieści mamy spór między różnymi doktrynami politycznymi, jednak ostatecznie żadna z nich nie zwycięża.
- Wstrząsające są obrazy rewolucji w Baku – była to siła, która zmieniła ludzi w bestie. Baryka uległ fascynacji rewolucyjnym hasłom, ale szczególne wydarzenie zmieniło jego ocenę: był to pogrzeb matki.

- Rewolucja jest w ujęciu Żeromskiego siłą niszczącą, wobec której jednostka nie ma szans. Zaś ludzie zachłystnięci swoją bezkarnością, nadużywają władzy.

Zakończenie:

W obu powieściach pojawiają się wątki ukazujące funkcjonowanie jednostki w państwie totalitarnym. Każda z nich, ze względu na specyficzne cechy gatunkowe, przedstawia problem totalitaryzmu inaczej. Powieść Orwella jest futurystyczną antyutopią, więc świat przedstawiony ma cechy fantastyczne, zaś powieść Żeromskiego należy do nurtu politycznego i przedstawia zmienione wydarzenia, bliskie rzeczywistości. W obu utworach jednak totalitaryzm pokazany jest jako wielkie zagrożenie dla wolności człowieka.